

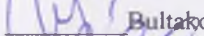
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

SHARQ MAMLAKATLARIDA TIL VAZIYATI VA SIYOSATI (arab)
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000	– San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230 000	– Tillar
Mutaxassislik:	70230101	– Lingvistika (sharq tillari bo'yicha)

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti instituti direktori: Mirzaxmedova H.V.

Arabshunoslik oliy maktabi boshlig'i: Bultakov I.Y.

ARM boshlig'i Yuldasheva M.M.

Fan/modul kodi ShMTVS1204		O'quv yili 2025-2026	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Sharq mamlakatlarida til vaziyati va siyosati (arab)	48		72	120
2.	<p align="center">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanning maqsadi: arab mamlakatlarida mustaqillikka erishgandan keyin shakllangan lingvistik vaziyat, shuningdek, ma'naviy sohani mustamlakachilikdan chiqarish va milliy madaniyatni qayta tiklash muammolarini hal qilishda til siyosati kontseptsiyasi haqida tushunchani shakllantirishdan iborat. arablashtirish yo'li, uning asosiy vazifasi arab adabiy tilini umumjahon yoyish orqali yozma va og'zaki muloqotni ta'minlashdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - arab mamlakatlaridagi milliy jarayonlarning lingvistik xususiyatlarini tahlil qilish; - arab etnik hamjamiyati g'oyasini aniqlashtirish; - turli arab mamlakatlaridagi etnik va lingvistik dinamikaning ayrim tendentsiyalari va qonuniyatlarini aniqlash; - mintaqaviy tasniflarni amalga oshirishda, mustaqil ravishda manbalarni tahlil qilish va tadqiq qilishda hamda ilmiy adabiyotlar bilan ishlash. <p>Xorij tajribasiga muvofiqligi:</p> <p>Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi Qatar University (QS 121, THE 220) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.</p> <p>https://www.qu.edu.qa/ar/colleges/artssciences/departments/dept-arabic-language/ma-arabic</p> <p align="center">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p align="center">III. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Arab mamlakatlarida til vaziyati va siyosati" fanining mazmuni, predmeti va metodlari; - Arab tili taraqqiyotining tarixiy bosqichlari; - Arab mamlakatlarida etnolingvistik vaziyatning rivojlanishiga migratsiya va urbanizatsiya jarayonining ta'siri, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning chegaralangan leksikaga ta'siri; 				

- Arab davlatlaridagi hozirgi til vaziyati; Misr, Tunisdagi til vaziyati;
- Mashriq va Mag'rib davlatlarida arablashtirish siyosati;
- arab mamlakatlaridagi til siyosatining konsepsiyasi;
- ta'lim tizimining rivojlanishi;
- ko'p tillilik vaziyatida arablashtirish siyosati;
- sotsium (jamo'a a'zolari)ning davlat tiliga munosabati, ularni amalda ishlatish darajasi haqidagi ma'lumotlar.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar, keyslar orqali yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalar yechish, mavzular bo'yicha taqdimotlar va ko'rgazmali qurollar tayyorlash, normativ-huquqiy hujjatlardan foydalanish va boshqalar tavsiya etiladi.

Amaliy darslarda ko'zda tutilgan mavzular:

- Arab tilning rivojlanishidagi tarixiy burilishlar.
- Arab mamlakatlarini etnik va etnolingvistik belgilariga ko'ra diffirensiyatsiyalash.
- Arab tarixiy-madaniy mintaqasidagi til vaziyatining o'ziga xosligi.
- Tunisdagi til vaziyati. Quvaytdagi til vaziyati.
- Arab mamlakatlaridagi til siyosatining asosiy yo'nalishlari.
- Savodsizlikni bartaraf etish muammolari.
- Zamonaviy arab ilmiy-texnikaviy terminalogiyasining shakllanishi.
- Tunis va Marokashdagi arablashtirishning o'ziga xosligi.
- Arab tili radio va televideniya.
- Fors ko'rfazi arab mamlakatlaridagi til vaziyati.
- Sudandagi arablashtirish siyosati. Sudan ta'lim tizimidagi arablashtirish.
- G'arbiy Saharodagi til vaziyati.
- Arablashtirish siyosatida OAVlarining roli.
- Arab tilinig Markaziy Osiyo shevasi. Arab adabiy tili va arab dunyosi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiyalar:

- mazkur mavzu yuzasidan ma'ruzalar matni, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ilmiy maqolalarni o'qishi lozim;
- fan masalalari bo'yicha ilmiy va o'quv adabiyotlarini o'rganish;

	<p>- الوضع اللغوي الحالي في الدول العربية - لغة التلفزيون.. البرامج الحوارية - البحث عن مواد جديدة على شبكة الإنترنت - سياسة اللغة ومساكن التعريب</p> <p>- Mashriq va Mag'rib davlatlarida arablashtirish siyosatiga oid bibliografiya tuzish; - olgan bilimlaridan o'z ilmiy-tadqiqot ishida foydalanish.</p> <p>Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. أزمة اللغة العربية : الأسباب، المظاهر وسبل التجاوز 2. حالة وسياسة اللغة العربية في الكويت 3. الجامعة العربية تؤكد العمل الأقضاء على الأمية بكافة أشكالها 4. الشرق الأوسط يواجه مشكلة الأمية 5. تقرير حالة اللغة العربية ومستقبلها يرصد: ضرورة وجود مقاربات وطنية عبر سياسات لغوية واضحة 6. الوضع اللغوي في الصحراء الغربية 7. دور وسائل الإعلام في سياسة التعريب <ol style="list-style-type: none"> 8. Arab tilinnig Markaziy Osiyo shevasi. 9. Til siyosatining xalqaro aspekti. 10. O'mon sultonligidagi ta'lim tizimi. 11. Fors ko'rfazidagi arab mamlakatlarining til vaziyati. 12. Sudandagi arablashtirish siyosati.
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida magistr: "O'rganilayotgan mamlakatda til vaziyati va siyosati" fanini o'zlashtirish jarayonida magistr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'rganilayotgan mamlakatdagi sotsiologiyaviy vaziyat; - o'rganilayotgan mamlakatning etnik tarkibi va ularning tili; - til vaziyati tushunchasi; - til vaziyati turlari va ularning farqlari; - tili o'qitilayotgan mamlakatda etnolingvistik vaziyat; - <u>standart (davlat) va nostandart (nodavlat) tillar ijtimoiy xizmat doirasi:</u> - bilingvizm va polilingvizm; - davlat tili tushunchasi, ya'ni o'rganilayotgan mamlakatda olib borilayotgan til siyosati; - <u>sotsium (jamoa a'zolari)ning davlat tiliga munosabati;</u> - jamiyatda til vaziyatini xarakterlovchi omillar <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi;</i> - o'rganilayotgan mamlakatda til vaziyatini me'yorga solishda til akademiyalarining o'rni; - savodsizlik darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda davlat tomonidan o'tkazilayotgan til bilan bog'liq ta'lim tizimidagi islohotlar; - o'qitilayotgan mamlakatdagi til vaziyatiga ta'siri;

	<ul style="list-style-type: none"> – xalqaro mehnat taqsimotida sharq mamlakatlarining roli va o‘rganilayotgan mamlakatdagi til vaziyatiga ularning ta‘sirini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; – til vaziyatining rivojlanish tendensiyalarini; – til vaziyatining rivojlanish omillari va tarixiy-madaniy sabablarini; – o‘rganilayotgan mamlakatning lingvo geografik va lingvo areal tavsifini; – o‘rganilayotgan mamlakat adabiy tilining maishiy-so‘zlashuv tili va dialektlardan farqini; – o‘qitilayotgan til lug‘at boyligining o‘shida turli ilmiy tashkilotlarning o‘mini o‘rganilayotgan mamlakatdagi til vaziyati bo‘yicha ma‘lumotlarni to‘plash, tahlil qilish va tizimlashtirish <i>ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak</i>; – o‘rganilayotgan tilni isloh qilish yo‘lida olib borilgan harakatlar, ularning faoliyatiga umumiy baho berish; – globallashtirish sharoitida o‘rganilayotgan sharq tilining umumiy holati bo‘yicha kechayotgan o‘zgarishlarni tushuna olish <i>malakalariga ega bo‘lishi kerak</i>.
4.	<p style="text-align: center;">VI. Ta‘lim texnologiyalari va metodlari:</p> <p>“O‘rganilayotgan mamlakatda til vaziyati va siyosati” fanini o‘zlashtirishda ta‘limning innovasion usullaridan foydalanishi, yangi pedagogik, axborot va internet texnologiyalarini tadbiiq qilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Fanni o‘zlashtirishda o‘quv-uslubiiy ta‘minot (darslik, o‘quv va uslubiiy qo‘llanmalar, modul topshiriqlari)dan foydalanilish tavsiya etiladi.</p> <p>Ma‘ruza va amaliiy mashg‘ulotlarda turli metod va vositalardan, xususan, aqliy hujum, klaster, amaliiy ish va didaktik o‘yinlar, portfolio, keys-stadi, shuningdek, kompyuter dasturlaridan (Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, WebTrust) internet tizimlaridan foydalanish mumkin.</p>
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">VIII. ASOSIIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI</p> <p style="text-align: center;">Asosiiy adabiiyotlar:</p> <p>1. Abdullayev S. Arab mamlakatlarida til vaziyati va siyosati / O‘quv qo‘llanma. – T.: TDSHU, 2021. – 176 b.</p> <p>2. Фатеева И.Г., Исырова М.А. Языковая ситуация в арабских странах (конец XX века) / Учебник. – Т.: ТГИВ, 2013. – 192 с.</p>

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш.М. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. – Тошкент: Ўзбекистон, 2024.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6-jild. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
4. Dadaboyev H., Usmonova Sh. Xorijiy sotsiologiya. – T.: Universitet, 2014. – 136 b.
5. Алимджанова З.Н. Арабская лексикология. – Т.: ТашГИВ, 2011. – 112 с.
6. Белова А.Г. Очерки по истории арабского языка. Учебник. – М., 1999.
7. Звегинцев В.А. История арабского языкознания. Монография. – М., 1985
8. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1998.
9. Sulaumonova F. Sharq va G'arb. Монография. – Т., 1998.
10. Халидов А.Б. Арабские рукописи и арабская рукописная традиция. Монография. – М.: Наука, 1985. – 305 с.
11. محمود فهمي حجازي، الأسس اللغوية لعلم المصطلح. – القاهرة: مكتبة غريب، 2019
12. علي القاسمي، علم المصطلح: أسسه النظرية وتطبيقاته العملية. – القاهرة: مكتبة لبنان ناشرون، 2008
13. حالة اللغة العربية ومستقبلها ، مصر 2021

Scopusdan maqolalar

14. Begmatova B.M., Mutalova G.S., Kasimova S.S. The direct object and its use in Arabic language // *Boletin De Literatura Oral -The Literary Journal*, Vol. 10 No. 1 (2023). (Scopus Q3)
<https://www.boletindeliteraturaoral.com/index.php/bdlo/article/view/716>
15. Begmatova B.M., Kasimova S.S. Study of the problem predicativity and attribution in linguistics // *Central European Management Journal*, Vol. 30 No. 3 (2022). (Scopus Q 3)
<https://www.scopus.com/soureceid/21101039079>

Internet saytlari:

16. www.almeshkat.com
17. www.fundarabist.ru
18. www.rusarabbc.ru
19. www.drmosad.com

7. O'quv dasturi Arabshunoslik oliy maktabida ishlab chiqilgan va 2025-yil "28" 06 dagi "22" – sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

def

	<p>O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025-yil "<u>28</u>" <u>06</u> dagi "<u>11</u>" -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun mas'ul: Aripov Sh. – TDSHU Arabshunoslik oliy maktabi dotsenti, s.f.n.,</p>
9.	<p>Taqrizchilar: Shokirova Z.N. – O'zXIA Arab tili va adabiyoti al-Azhar kafedrası dotsenti, t.f.d. Qodirova K. – O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti (turdosh OTM).</p>